

Visiedocument jeugdpastoraat

Inleiding

Bij de besluitvorming in 2008 over het aanstellen van een boventallige jeugdouderling heeft de AK de coördinatie van jeugdpastoraat aangemerkt als een van de belangrijke taken. Dit document beoogt aan de ene kant een visie te geven op jeugdpastoraat en aan de andere kant wordt een voorstel uitgewerkt hoe het jeugdpastoraat in Hervormd Ede verder ingevuld zou kunnen worden.

In eerste instantie wordt kort uiteengezet wat onder jeugdpastoraat kan worden verstaan. Als tweede wordt geschetst wat de stand van zaken is van het jeugdpastoraat in de verschillende wijken. Vervolgens worden mogelijkheden voor samenwerking uitgewerkt. Het document sluit af met aanbevelingen.

Wat is jeugdpastoraat

Jeugdpastoraat kan worden gedefinieerd als de herderlijke zorg voor de jeugd van de gemeente, die zich moet uitstrekken tot kinderen, tieners en jongeren. Jeugdpastoraat is geen hulpverlening. De meeste kerkelijke jeugdwerkers en jeugdpastoraatwerkers zijn daarvoor niet deskundig genoeg en de christelijke gemeente is ook niet de meest geëigende plek voor professionele jeugdhulpverlening¹.

Vanuit de betrokkenheid op onze jeugd en het zien van de noodzaak van pastoraat moet worden nagedacht over en gewerkt aan jeugdpastoraat. Een hulpmiddel om jeugdpastoraat vorm te geven en op te bouwen is een indeling in verschillende niveaus – of lagen- van jeugdpastoraat.

1. Gemeente zijn met jeugd

De eerste verantwoordelijkheid voor de jeugd van de gemeente ligt bij de gemeente zelf, alle gemeenteleden dus. Jeugdpastoraat begint bij een veilige, prettige omgeving waarin de jeugd zich welkom voelt en waar ze merken dat ze als volwaardig gemeentelid meetellen. Juist contacten tussen de verschillende generaties in de gemeente kunnen hier een belangrijke bijdrage aan leveren. Wat betreft mogelijkheden hiervoor kan worden gedacht aan preekbesprekingen, jeugd betrekken bij wijkavonden, jeugd inschakelen bij diaconale activiteiten, themadiensten voor de jeugd, etc. Dit niveau van jeugdpastoraat kenmerkt zich door werkvormen in grotere groepen, met weinig persoonlijke aandacht voor het individu.

2. Hart voor jeugd

Via het reguliere jeugdwerk (clubs, JV, catechese, kindernevendienst, etc.) vinden ontmoetingen plaats tussen jeugdleiding en jeugd. Het reguliere jeugdwerk biedt daardoor veel mogelijkheden voor jeugdpastoraat. Voorbeelden hiervan zijn: adoptiemodel, mentorgroepjes of andere vormen van relationeel jeugdwerk, samen met tieners je clubprogramma voorbereiden, een jongerenvolgsysteem opzetten, etc. Het is daarbij belangrijk dat jeugdleiding zich bewust is van de voorbeeldfunctie die zij vervullen voor de jeugd waar zij mee omgaan. Toerusting van jeugdleiding op het punt van jeugdpastoraat is belangrijk om jeugd met problemen te signaleren en vervolgens pastoraal te ondersteunen. Dit niveau van jeugdpastoraat kenmerkt zich door werkvormen in kleinere groepen, met als het goed is meer persoonlijke aandacht voor individuele jeugd.

3. Zorg voor de jeugd

In het verlengde van het reguliere jeugdwerk kunnen gemeenteleden en jeugdambtsdragers als jeugdpastoraatwerkers worden ingeschakeld voor de meer specifieke zorg voor de jeugd. Hierbij kan worden gedacht aan persoonlijke gesprekken bij problemen, jongerenbezoekwerk, bezoekwerk bij jeugd die minder betrokken is geraakt bij de gemeente. Ook de jeugdleiding zelf is in dit verband een doelgroep, zij hebben ook begeleiding en toerusting nodig. Dit niveau van jeugdpastoraat kenmerkt zich door individuele contacten, met een zeer persoonlijke benadering van de jeugd.

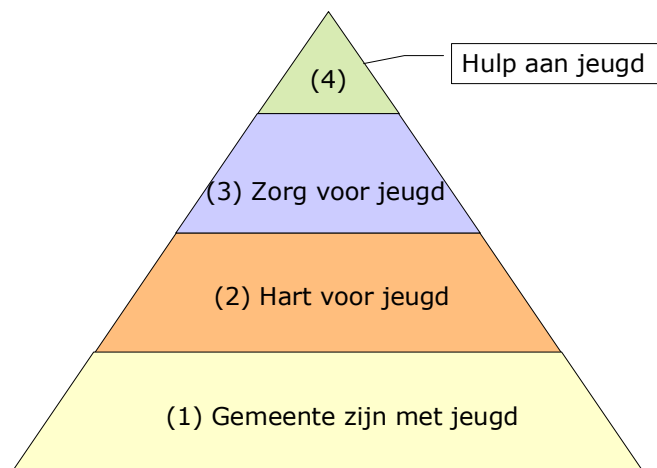
¹ Bron: HGJB, pastoraat gemeentebreed, beleid op 'jeugdpastoraat' binnen de kerkelijke gemeente

4. Hulp aan jeugd (en ouders)

Professionele hulpverlening aan jeugd is geen taak van de gemeente. Het is echter wel van groot belang dat – indien nodig - verwijzing naar professionele hulpverlening op een goede wijze plaatsvindt en zonder dat iemand vervolgens aan zijn of haar lot wordt overgelaten. Ook na de inschakeling van professionele hulp is het belangrijk dat er goed contact blijft met de gemeente. Om de jeugdambtsdragers, jeugdleiding, jeugdpastoraatwerkers, sectieouderlingen en ouders hierbij te adviseren en te begeleiden, kunnen gemeenteleden worden ingeschakeld die zelf werkzaam zijn in de jeugdhulpverlening of maatschappelijk werk. Zij beschikken over actuele kennis en ervaring en zijn bekend met de mogelijkheden van doorverwijzing. Het is niet de bedoeling dat deze gemeenteleden zelf professionele hulpverlening gaan bieden binnen de gemeente. Zij fungeren meer als vraagbaak en adviseur en kunnen ook zorgdragen voor toerusting. Ook is belangrijk dat bij probleemsituaties de begeleiding en de voorgenomen aanpak wordt afgestemd met de predikant en de sectieouderling.

Deze niveaus van jeugdpastoraat kunnen niet zonder elkaar functioneren en moeten bovendien in onderlinge samenhang worden opgezet en geborgd om echt succesvol te kunnen zijn. Het is bijvoorbeeld niet aan te bevelen met niveau 4 te beginnen voordat de niveaus 1 t/m 3 goed zijn opgezet en geborgd. Schematisch kan dat als volgt worden weergegeven.

Niveaus van jeugdpastoraat



Deelconclusie 1: jeugdpastoraat kan worden ingedeeld in vier niveaus, die in onderlinge samenhang moeten worden opgezet en geborgd.

Stand van zaken jeugdpastoraat

In al onze wijken komen diverse vormen van niveau 1 (*gemeente zijn met jeugd*) en niveau 2 (*hart voor jeugd*) van jeugdpastoraat voor. Er zijn verschillen in aanpak en werkvormen, maar dat is ook een verantwoordelijkheid van de wijkkerkenraden en de jeugdambtsdragers. De boventallige jeugdouderling kan waar nodig adviseren, door bijvoorbeeld ervaringen vanuit andere wijken te delen of door indien nodig advies in te winnen bij een jeugdwerkadviseur van de HGJB.

Vanuit een aantal wijken wordt aangegeven dat het aantal deelnemers per club of jeugdvereniging vaak dusdanig groot is dat het opzetten van relationeel jeugdwerk niet makkelijk is. De jeugdleiding is over het algemeen al druk genoeg om de clubavonden in meer praktische zin in goede banen te leiden. Dit is vanuit de optiek van jeugdpastoraat een zorgpunt, aangezien dit belemmerend kan werken om niveau 3 (*zorg voor jeugd*) van jeugdpastoraat te kunnen realiseren.

Deelconclusie 2: het opzetten van relationeel jeugdwerk is in de praktijk niet eenvoudig; dit is een zorgpunt, aangezien dit belemmerend kan werken om jeugdpastoraat verder op te bouwen.

De mate van invulling van de niveaus 3 (*zorg voor jeugd*) en 4 (*hulp aan jeugd*) van jeugdpastoraat is per wijk verschillend en wordt hierna kort toegelicht.

- Wijken 1, 3 en 5
Deze drie wijken hebben enkele jaren geleden een plan opgesteld om een gemeentelid in te schakelen als kinder- en jeugdpastoraalwerker, ter ondersteuning van de jeugdambtsdragers. Als taken werden onderkend: coaching van jeugdleiding, signalering van problemen en doorverwijzing, overleg met andere pastorale disciplines in de wijk. Doel was het jeugdpastoraat een structurele plek te geven. De beoogde kinder- en jeugdpastoraalwerker zou tevens lid worden van het centrale team dat door het Platform Hervormde Jeugd (PHJ) werd opgezet. Door de opheffing van de PHJ en personele wisselingen is het plan voor een kinder- en jeugdpastoraalwerker nog niet geconcretiseerd. Er zijn ook geen plannen dit op kortere termijn alsnog op te pakken. Dat wil niet zeggen dat er op ad hoc basis geen niveau 3 en/of 4 jeugdpastoraat plaatsvindt. Als via gesprekken met jongeren of via het pastoraat dingen aan het licht komen of een hulpvraag ontstaat, dan wordt er doorverwezen naar professionals.
- Wijk 2
Wijk 2 heeft onder leiding van de parttime pastoraal medewerker het Jeugd Advies Team (JAT) opgericht. Daarin participeren gemeenteleden met ervaring in maatschappelijk werk en een jeugdambtsdrager. Het JAT valt onder de jeugdraad van wijk 2. Het JAT heeft zich het afgelopen seizoen gericht op toerustingavonden voor jeugdleiding en op gespreksavonden met ouders van kinderen met autisme. Dit zijn enkele vormen van niveau 3 en 4 jeugdpastoraat. Het JAT denkt nog na over de vormgeving van jeugdpastoraat voor het signaleren en begeleiden van jeugd met probleemsituaties, bijvoorbeeld door gebruik te maken van de website.
- Wijk 4
Wijk 4 beschikt over het team Kinder- en Tienerpastoraat (KTP) met twee gemeenteleden die de opleiding SPH of GPW hebben gevolgd. Het team ondersteunt de jeugdambtsdragers en jeugdleiding met het opzetten van relationeel jeugdwerk (niveau 2) en pastoraat voor jeugd die vanwege omstandigheden extra aandacht nodig hebben (niveau 3), zoals bij ernstige ziekte in het gezin, een sterfgeval, echtscheiding, problemen op school, etc. Wijk 4 heeft in naam geen jeugdraad, maar het KTP-team neemt deel aan de periodieke vergaderingen die plaatsvinden tussen de jeugdambtsdragers en vertegenwoordigers van de diverse clubs en andere jeugdwerkvormen, waarbij ook de predikant aanwezig is.
- Wijken 6 en 7
Deze wijken hebben een Back-up Team ingesteld, dat bestaat uit een jeugddiaken en twee gemeenteleden die vanuit hun professe de weg weten in de professionele hulpverlening. Het Back-up Team valt onder de Jongerenraad van de wijken 6 en 7. Binnen het jeugdwerk van 6 en 7 wordt al enkele jaren geïnvesteerd in relationeel jeugdwerk, waardoor er een band kan ontstaan tussen jeugd en jeugdleiding. Hierdoor zijn in sommige gevallen ook dusdanige problemen met jeugd geconstateerd dat de jeugdleiding begeleiding heeft gevraagd om pastorale zorg te kunnen bieden. Dit werd op ad hoc basis in overleg met de predikant en gemeenteleden met professionele ervaring opgepakt. Omdat een duidelijke structuur en inbedding binnen het jeugdwerk ontbrak is het Back-up Team ingesteld. Dit team is een voorbeeld van niveau 4 (*hulp aan jeugd*) van jeugdpastoraat.
- Wijk 8
Wijk 8 heeft recent een gemeentelid gevraagd om zitting te nemen in de jeugdraad, met als taak het jeugdpastoraat verder op te pakken en vorm te geven. Overleg met de boventallige jeugdouderling is opgestart en informatie over de aanpak van de andere wijken is reeds uitgewisseld, zodat wijk 8 gebruik kan maken van de reeds opgedane kennis en ervaring van andere wijken. Aangezien de niveaus 1 en 2 van jeugdpastoraat al zijn ingebed in de jeugdraad, zal de nadruk naar verwachting komen te liggen bij niveau 3 en 4. Ook hier geldt de opmerking dat dit niet wil zeggen dat er op ad hoc

basis geen niveau 3 en/of 4 jeugdpastoraat plaatsvindt in wijk 8. Zo wordt jeugdleiding door leden van de jeugdraad ondersteund.

Deelconclusie 3: *sinds de opheffing van de PHJ is een aantal wijken zelfstandig verder gegaan met een structurele aanpak van jeugdpastoraat in de niveaus 3 en 4; bij andere wijken is de voortgang vertraagd.*

Deelconclusie 4: *via de boventallige jeugdouderling houdt de AK zicht op de ontwikkelingen in de wijken en kan de AK de wijken – waar nodig en gewenst – ondersteuning bieden.*

Mogelijkheden voor samenwerking en coördinatie

In het voorjaar van 2010 heeft de boventallige jeugdouderling een avond georganiseerd met als doel met de wijken in gesprek te gaan over de stand van zaken van jeugdpastoraat en de mogelijkheden voor samenwerking te inventariseren. De wijken 2, 4 en 8 waren op deze avond vertegenwoordigd. De vertegenwoordiger van wijk 6/7 was verhinderd, maar heeft vooraf informatie aangeleverd die tijdens de avond kon worden gedeeld. Door de uitwisseling van praktische ervaring werd de avond als nuttig ervaren. De vraag of samenwerking tussen de wijken gewenst is, werd positief beantwoord. Aan de andere kant werd aangegeven dat activiteiten zoals toerusting van jeugdleiding en ouders het beste per wijk kan plaatsvinden, vanuit het oogpunt van de specifieke benadering per wijk en meer persoonlijke aandacht.

Deelconclusie 5: *samenwerking op het gebied van jeugdpastoraat wordt aan de ene kant als zinvol gezien, terwijl aan de andere kant een specifieke invulling per wijk mogelijk moet blijven.*

Voor de vervolgaanpak van jeugdpastoraat in onze Hervormde gemeente Ede kunnen de volgende drie opties worden overwogen.

- **Centraal pastoraal team**
Onder leiding van de boventallige jeugdouderling wordt een centraal pastoraal team opgericht voor de begeleiding van jeugdleiding en begeleiding van jeugd bij probleemsituaties. Iedere wijk of cluster van wijken heeft een vertegenwoordiger in het centrale team. Voordelen van deze optie zijn: standaardisatie van aanpak, bundeling van kennis, Ede-breed minder mensen nodig dan bij een situatie met teams voor jeugdpastoraat per wijk. Deze optie, die enkele jaren geleden is voorgesteld door de PHJ, zou echter inhouden dat de AK via de boventallige jeugdouderling min of meer verantwoordelijk wordt voor de niveaus 3 en 4 van jeugdpastoraat in de wijken. Los van de vraag of dit kerkordelijk gewenst is, is dit niet aan te bevelen omdat jeugdpastoraat in de aangegeven vier niveaus in onderlinge samenhang moet worden opgezet en geborgd om goed te kunnen functioneren. Het is niet verstandig de niveaus 1 en 2 per wijk te organiseren en de niveaus 3 en 4 centraal. Het gehele jeugdpastoraat blijft een verantwoordelijkheid van de wijkkerkenraad. Tot slot is reeds nu een duidelijk verschil van de stand van zaken, benadering en aanpak van het jeugdpastoraat bij de verschillende wijken te constateren, waardoor de optie van een centraal team voor jeugdpastoraat een 'gepasseerd station' is.
- **Centraal ondersteuningsteam**
Deze optie omvat de oprichting van een centraal ondersteuningsteam voor jeugdpastoraat dat de wijken adviseert en ondersteunt bij het opzetten en borgen van het jeugdpastoraat voor met name de niveaus 3 en 4. Dit voorkomt dat elke wijk een team van deskundigen op het gebied van jeugdhulpverlening moet instellen of veel tijd moet steken in cursussen, wat toch een extra belasting is van jeugdambtsdragers die over het algemeen al veel tijd moeten steken in organisatorische werkzaamheden. Het centraal ondersteuningsteam komt niet in de plaats van de teams voor jeugdpastoraat waarover enkele wijken al beschikken, maar moet worden gezien als een aanvulling. Het centraal ondersteuningsteam kan bestaan uit drie tot vier personen, met inbegrip van de boventallige jeugdouderling van de AK. Het ondersteuningsteam wordt samengesteld uit gemeenteleden met kennis en ervaring in de jeugdhulpverlening of het jeugdpastoraat, om de wijken te kunnen ondersteunen met nuttige en bruikbare zaken. Een vertegenwoordiging per wijk of cluster is niet noodzakelijk maar indien gewenst wel mogelijk. De taken van het ondersteuningsteam zouden kunnen bestaan uit: toerusting van jeugdambtsdragers en jeugdpastoraatwerkers van de wijken (naar behoefte; geen verplichting), op verzoek adviseren bij probleemsituaties,

ondersteuning bieden door het opstellen en aanbieden van protocollen en handleidingen en tot slot het organiseren van jaarlijkse bijeenkomsten voor jeugdambtsdragers en jeugdpastoraatwerkers om kennis en ervaring uit te wisselen. Deze optie sluit goed aan bij de reacties vanuit de wijken dat samenwerking op het gebied van jeugdpastoraat aan de ene kant als zinvol wordt gezien, terwijl aan de andere kant is aangegeven dat een specifieke invulling per wijk mogelijk moet blijven.

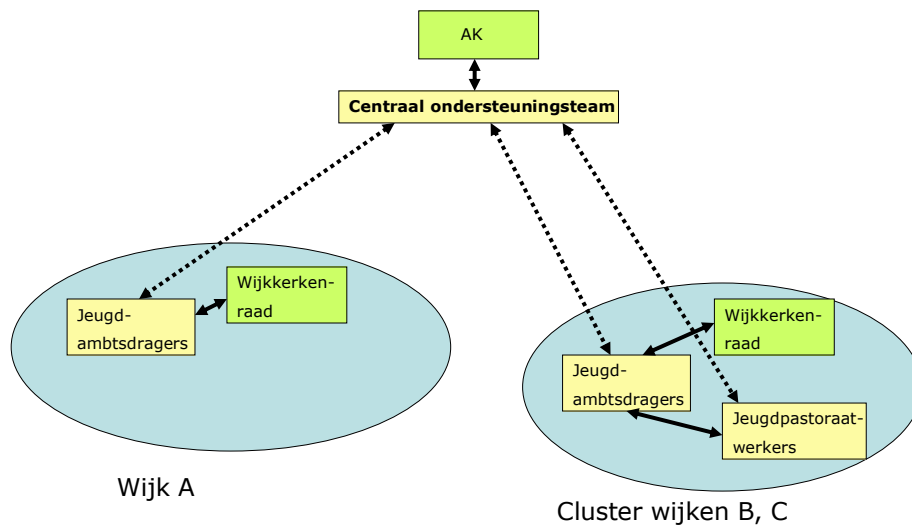
- **Periodieke afstemming**

Deze optie houdt in dat onder leiding van de boventallige jeugdouderling periodiek (jaarlijks of halfjaarlijks) een afstemmingsoverleg wordt gehouden, om de ontwikkelingen in de wijken te bespreken en kennis en ervaring uit te wisselen. Van directe begeleiding en ondersteuning is dan weinig sprake. Deze optie betekent een zeer beperkte invulling van de taak van de boventallige jeugdouderling, en komt niet overeenkomst met de door de AK vastgestelde taakomschrijving.

Deelconclusie 6: een centraal ondersteuningsteam voor jeugdpastoraat kan de wijken assisteren bij het opzetten en borgen van het jeugdpastoraat in de niveaus 3 en 4, zonder de verantwoordelijkheden van de wijkkerkenraden over te nemen. Het centraal ondersteuningsteam adviseert, ondersteunt en bevordert de uitwisseling van kennis en ervaring. Kennis en expertise wordt op een efficiënte wijze gebundeld en aan alle wijken beschikbaar gesteld. De daadwerkelijke uitvoering van het jeugdpastoraat blijft per wijk of cluster van wijken in handen van de jeugdambtsdragers en jeugdpastoraatwerkers.

Schematisch wordt de rol van het centraal ondersteuningsteam ten opzichte van de wijken als volgt weergegeven.

Centraal ondersteuningsteam jeugdpastoraat



Uit dit schema zou de indruk kunnen ontstaan dat er een extra organisatielaag ontstaat binnen het jeugdwerk. Dat is niet de bedoeling. Het ondersteuningsteam biedt advies en ondersteuning aan de wijken, die zelf verantwoordelijk blijven voor de uitvoering van het jeugdpastoraat.

Aanbevelingen

Op grond van de deelconclusies worden de volgende aanbevelingen gedaan.

- De wijkkerkenraden adviseren zich te bezinnen op het jeugdpastoraat in de eigen wijkgemeente, waarbij met name aandacht wordt gevraagd voor de stand van zaken en de samenhang van het jeugdpastoraat in de niveaus 1 t/m 4. De jeugdambtsdragers

kunnen de bezinning ondersteunen door een sterkte-/zwakteanalyse voor te bereiden ter bespreking in de wijkkerkenraad. Indien gewenst kan de boventallige jeugdambtsdrager hierbij assisteren.

- Instemmen met de oprichting van een centraal ondersteuningsteam voor jeugdpastoraat, bestaande uit drie tot vier gemeenteleden met kennis en ervaring in de jeugdhulpverlening of het jeugdpastoraat, onder leiding van de boventallig jeugdouderling van de AK.